Тетяна Серед

*аспірант, Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка, викладач анатомії та фізіології,*

м. Глухів, Україна,

e-mail: seredatatyanaavaleryevna@gmail.com,

<https://orcid.org/0000-0002-5927-6031>

Сергій Рудишин

*доктор педагогічних наук, кандидат біологічних наук, професор,
завідувач кафедри теорії та методики викладання природничих дисциплін,*

Глухівський національний педагогічний університет

імені Олександра Довженка,

м. Глухів, Україна,

e-mail: Rud-SD@ukr.net

ІНТЕГРАЦІЯ ЗНАНЬ З АНАТОМІЇ ТА ФІЗІОЛОГІЇ ЛЮДИНИ У ЗМІСТ НОРМАТИВНИХ НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН ПРИ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ МЕДИЧНИХ СЕСТЕР

Анотація. У статті розглядаються основні аспекти формування системи знань і вмінь у процесі фахової підготовки майбутніх медичних сестер шляхом інтеграції знань з біологічних знань у зміст професійно орієнтованих дисциплін.

Зазначається необхідність впровадження інноваційної системи підготовки медичних кадрів на засадах інтеграції медичної науки та клінічної практики, що забезпечить підвищення їх професійного рівня, покращить якість надання профілактичної та медичної допомоги населенню. Робиться висновок, що інтеграція знань з анатомії та фізіології людини у зміст навчальних дисциплін «Медична біологія», «Біоорганічна хімія», «Патоморфологія та патофізіологія», «Догляд за хворими та медична маніпуляційна техніка» підвищує якість знань майбутніх медичних сестер, позитивно впливає на рівень їхньої професійної компетентності та особистісних якостей.

Ключові слова: інтеграція знань, анатомія та фізіологія людини, фахова підготовка медичних сестер, професійно орієнтовані дисципліни, професійно практичні вміння.

Tetiana Sereda

*Postgraduate Student, Oleksandr Dovzhenko National Pedagogical University of
Hlukhiv, Lecturer in Anatomy and Physiology, Hlukhiv, Ukraine,
e-mail: seredatatyana.valeryevna@gmail.com,
<https://orcid.org/0000-0002-5927-6031>*

Serhii Rudyshyn

*Doctor of Pedagogical Sciences, Candidate of Biological Sciences,
Professor, Head of the Department of Theory and Methods of Teaching Natural
Disciplines, Hlukhiv National Pedagogical University named
after Oleksandr Dovzhenko,
Glukhiv, Ukraine,
e-mail: Rud-SD@ukr.net*

KNOWLEDGE OF HUMAN ANATOMY AND PHYSIOLOGY INTEGRATION INTO THE CONTENT OF NORMATIVE EDUCATIONAL SUBJECTS IN THE PREPARATION OF FUTURE NURSES

Abstract. The article considers the main aspects of forming a knowledge system in the process of nurses professional training by integrating of biological knowledge into the content of professionally oriented disciplines.

It's noted about innovative system of medical training on the basis of integration of medical science and clinical practice, which will improve their professional level, improve the quality of preventive and medical care. It is concluded that the integration of knowledge of human anatomy and physiology in the content of disciplines "Medical Biology", "Bioorganic Chemistry", "Pathomorphology and Pathophysiology", "Patient Care and Medical Manipulation Technique" improves the quality of future nurses's knowledge has a positive effect on the level of their professional competence and personal qualities.

Keywords: integration, anatomy and physiology, professional training, professionally oriented subjects, professional practical skills.

Постановка проблеми. В умовах світової пандемії роль медичної сестри значно підвищилась. Разом з тим пандемічна ситуація накладає на медичних сестер величезну відповідальність як професіоналів за власне здоров'я та стан пацієнтів. Саме тому, соціальне замовлення на підготовку фахівців медичного профілю із фундаментальними і практичними знаннями в галузі природничих дисциплін не втрачає своєї актуальності, відомо з [6], і пов'язане із необхідністю збереження здоров'я людства, удосконалення методів реабілітації хворих з «постковідним» синдромом, стабілізації стану здоров'я:

відновлення функціональної активності органів та систем; захисту і збереження стійкості імунної системи та створення безпечних умов для життя і праці людини.

За останні роки удосконаленню змісту, форм, методів і засобів професійної освіти майбутніх молодших медичних спеціалістів присвячено праці таких вітчизняних учених, як Романишина Л. М., Лукашук М.М.[6], Закусилова Т.О.[3], Левківська С.М.[4], Козакевич О.Б.[5], та ін. Вони свідчать, що в медичній освіті з'являються принципово нові явища, *суперечності* в теорії і методиці підготовки майбутніх медичних сестер. Серед них:

- потреба суспільства в суттєвому підвищенні рівня фахової підготовки медичних сестер та недостатнє спрямування освітнього процесу на формування в них системи знань з фундаментальних науково-природничих дисциплін, які в умовах практичної діяльності трансформуються в уміння ефективно виконувати лікувальні процедури, оцінювати стан здоров'я, навчати населення здоровому способу життя, самостійно здобувати нові знання, адаптуватися в професійному середовищі;

- збільшення обсягів міждисциплінарної інформації та обмежені можливості трансформації її у знання в разі застосування традиційних методів і форм навчання; потреба у впровадженні інновацій, які відповідають спрямованості конкретної спеціальності і спеціалізації;

- потреба у застосовуванні знань і умінь в галузі анатомії і фізіології людини у розв'язанні конкретних професійних завдань медичної сестри та недостатня розробленість навчально-методичного забезпечення досліджуваного процесу, невизначеність організаційно-педагогічних умов його реалізації.

Як свідчить практика, біологічні знання студентів медичних коледжів ще мають недостатню професійну спрямованість. Зокрема, застосування знань та умінь з анатомії і фізіології в процесі навчання майбутньої медичної сестри, як правило, здійснюється на репродуктивному рівні, у кращому разі за аналогією; увага зосереджується на освітньо-інформаційних аспектах, не докладається належних зусиль для перетворення таких знань в особисті переконання та фахові дії. Далеко не в повному обсязі використовуються можливості профілізації знань з анатомії та фізіології людини та їх інтеграції з елементами знань спеціальних навчальних дисциплін. Крім того, рівень фундаментальної біологічної підготовки майбутніх молодших медичних спеціалістів неадекватний вимогам сучасної стратегії розвитку медичної освіти, стан поширення педагогічного досвіду в цій галузі незадовільний. У «Стратегії розвитку медичної освіти», розглянуто в [2], акцентується увага на необхідності впровадження інноваційної системи підготовки медичних кадрів на засадах інтеграції медичної науки та клінічної практики, яка забезпечить підвищення їх професійного рівня, якість надання профілактичної та медичної

допомоги населенню. Пріоритетне завдання медичної освіти – приведення структури, змісту, термінів підготовки у відповідність до міжнародних освітніх стандартів з урахуванням потреб охорони здоров'я країни.

Мета статті– схарактеризувати методику інтеграції знань з анатомії та фізіології людини у зміст професійно орієнтованих дисциплін при підготовці майбутніх медичних сестер.

Виклад основного матеріалу. Формування інформаційно-когнітивного структурного компоненту методики інтеграції знань і вмінь з анатомії та фізіології людини при підготовці майбутніх медичних сестер у зміст професійно орієнтованих дисциплін здійснено нами у межах вивчення нормативних фахових дисциплін «Медична біологія», «Біоорганічна хімія», «Патоморфологія та патофізіологія», «Догляд за хворими та медична маніпуляційна техніка» відомо з [2]. Такий підхід до професійної підготовки майбутніх медичних сестер в медичному коледжі обумовлений тим, що в процесі навчання у них формуються знання, уміння і навички для надання кваліфікованої медичної допомоги хворим в умовах пандемії та наступної реабілітації хворих, проведення низки профілактичних заходів та просвітницької роботи з населенням стосовно користі вакцинації.

Особливого значення в умовах пандемії набуває переформатування освітнього процесу в дистанційний формат, розглянуто в [7]. Це викликає необхідність розширення засобів та методик викладання: лекцій, семінарів, проектної роботи, творчих завдань та іншого в дистанційній формі.

Інтегрування знань з анатомії та фізіології людини у зміст професійно орієнтовних дисциплін здійснюємо шляхом виділення базових понять, визначення логічних взаємозв'язків та використання клінічних ситуаційних задач, відомо з [7, 8].

Інтеграція знань з анатомії та фізіології людини в процесі вивчення дисциплін: «Біоорганічна хімія», «Медична біологія»

Найменування теми	Інтеграція знань з дисциплін
1.1. Хімія. Структурна і просторова ізомерія органічних сполук. Конфігураційні та конформаційні ізомери. Способи зображення просторової будови молекул органічних сполук. Схематичне зображення розподілу електронів	1.1.1. Використання органічних речовин в медицині в якості розчинників, антисептиків, дезінфекторів. 1.1.2. Фізіологічні особливості наслідків радіаційної та хіміотерапії.

1.2. Хімія: розчини	1.2.2 Дезінфікуючі розчини. Приготування розчинів медичних препаратів заданої концентрації, розведення антибіотиків і розрахунок дози. 1.2.2 Рідкі лікарські розчини. Правила стерилізації.
1.3. Хімія неметалічних елементів	1.3.1 Кисень, киснева терапія. Озон, озонування медичних закладів. 1.3.2 Сірковмісні препарати, сульфаніламід, лікування захворювань шкіри. 1.3.2 Антисептики на основі йоду. Нашатирний спирт та його використання. 1.3.2 Борна кислота, борати: специфіка фізіологічного впливу
1.4. Хімія металічних елементів	1.4.1. Сполуки Натрію та Калію, фізіологічний розчин, мембранна проникність 1.4.2. Фізіологічна дія Кальцію, скоротливість м'язів, згортання крові, гіпс. 1.4.3. Магній, хлорофіл, вплив та застосування 1.4.4. Застосування сполук Барію в рентгенології 1.4.5. Титан, хірургічні інструменти. Залізо, гемоглобін.
1.5. Хімія органічних сполук.	1.5.1. Фенол та формальдегід як антисептик. Толуен як розчинник. Гліцерол. 1.5.2. Гормони: похідні білків та ліпідів. Регуляторні функції організму. 1.5.3. Медіатори та нейромедіатори. Забезпечення синаптичної передачі. 1.6.4. Альдегіди та кетони. Кетоз.
2.1. Біологія: амінокислоти, білки.	2.1.1. Амінокислотний склад білка. Замінні та незамінні амінокислоти. Якісні реакції на білки. Азотистий баланс і його фізіологічна роль. 2.1.2. Первинна, вторинна, третинна та четвертинна структура білка, їх особливості та стабілізація. Деструктивні фактори. 2.1.3. Функціональна різноманітність білків в організмі: рецептори, ферменти, гормони, структурні складові мембран: канали, насоси; скоротливі білки як основа рухової діяльності м'язів, білки плазми крові.

2.2. Економіка використання лісових фондів. 2.3. Економіка використання та охорони водних ресурсів.	2.2.1 Радіопротекторні ресурси лісу. 2.3.2 Радіаційне забруднення природних вод: причини і наслідки 2.3.3. Міграція радіонуклідів у водоймах
3.1. Мінерально-сировинні ресурси, їх класифікація та вплив на навколишнє природне середовище.	3.1.1. Шкідливий вплив на навколишнє природне середовище атомних електростанцій
3.2. Відходи виробництва та хімізація сільськогосподарського виробництва.	3.2.1. Очищення продукції рослинництва і тваринництва від радіонуклідів
3.3. Природні ресурси, їх класифікація та економічне та соціальне значення.	3.3.1. Використання лікарських рослин для профілактики та лікування деяких захворювань, елементи фітотерапії. 3.3.2. Санітарно-курортне лікування. Природні мінеральні води. 3.3.2. Рентгенологія, її плюси та мінуси, необхідність регулярного проведення флюорографії.
4.1. Особливості генетики людини. Молекулярні хвороби (порушення обміну амінокислот, вуглеводів; спадкові порушення обміну ліпідів). 4.2. Генетика популяцій	4.1.1. Основи загальної цитології. Загальна характеристика та класифікація тканин. 4.1.2. Мембранний транспорт. Особливості обміну речовин 4.2.1. Вплив біологічних і соціальних факторів на діяльність організму. 4.2.2. Конституція тіла людини. Значення типів будови тіла в походженні захворювань

На другому курсі навчання, паралельно з вивченням анатомії людини та фізіології, студенти опановують фундаментальну дисципліну «Патоморфологія та патофізіологія», яка є логічним продовженням вищеназваних та пояснює особливості будови та функції організму в умовах хвороби. Ці знання є необхідними для розуміння механізмів патогенезу хвороб, визначення основних напрямків та оцінювання результатів досліджень, самостійного формування професійних умінь та розвитку клінічного мислення.

**Інтеграція знань з анатомії та фізіології людини в процесі
 вивчення дисципліни: «Патоморфологія та патофізіологія»**

Найменування теми	Інтеграція знань з анатомії та фізіології людини
1.1. Дистрофії. Порушення обміну речовин. Голодування	1.1.1. Будова та функції клітинних мембран. Транспорт речовин через мембрани 1.1.2. Обмін білків, жирів, вуглеводів
1.2. Патофізіологія запалення. Гарячка	1.2.1. Фізіологія крові: склад крові, фізико-хімічні властивості. Функції крові 1.2.2. Нервово-гуморальна регуляція функцій організму. Гіпоталамус
1.3. Загальна характеристика патологічних змін у системі крові. Тромбози, емболії	1.3.1. Фізіологія крові: фізико-хімічні властивості. 1.3.2. Формені елементи крові. Лейкоцитарна формула. 1.3.3. Роль тромбоцитів у згортальній функції крові
1.4. Патоморфологія та патофізіологія захворювань органів серцево-судинної системи: атеросклероз; гіпертонічна хвороба; ішемічна хвороба серця. Ревматичні хвороби. ДВЗ-синдром	1.4.1. Основи гістології: будова та функції сполучної тканини. Види м'язової тканини 1.4.2. Анатомічна будова серця. 1.4.3. Клапанний апарат серця. 1.4.4. Фази серцевого циклу. 1.4.5. Судини великого та малого кола кровообігу 1.4.6. Основи гемодинаміки
1.5. Патоморфологія та патофізіологія захворювань органів дихання: бронхіти, пневмонії, рак легень.	1.5.1. Будова та функції органів дихання. 1.5.2. Показники дихання. 1.5.3. Нервова і гуморальна регуляція дихання. Дихальний центр
1.6. Патоморфологія та патофізіологія захворювань органів травлення: ангіни, гострий і хронічний	1.6.1. Будова та функції органів травної системи. 1.6.2. Ротова порожнина та її похідні. Лімфоїдне кільце Пірогова 1.6.3. Анатомічна будова шлунка. Функціональне значення шлункових залоз

гастрит; виразкова хвороба. Гострий апендицит. Перитоніт. Класифікація хвороб печінки: гепатози, гепатити, цирози. Інфекційні хвороби	у процесах травлення. 1.6.4. Анатомія та фізіологія печінки та підшлункової залози. 1.6.5. Тонка і товста кишка: відділи, відмінності будови стінки. Кишкові ворсинки, їх фізіологічна роль. Види травлення в різних відділах кишечника. Очеревина.
1.7. Патоморфологія та патофізіологія захворювань органів сечовидільної системи: пієлонефрит та гломерулонефрит. Гостра та хронічна ниркова недостатність.	1.7.1. Органи виділення, їх фізіологічна роль. 1.7.2. Зовнішня та внутрішня будова нирки. 1.7.3. Структурно-функціональна одиниця нирки – нефрон. 1.7.4. Сечоводи, сечовий міхур, сечівник. 1.7.5. Етапи сечоутворення. 1.7.6. Фізіологічна роль нирок у підтриманні судинного тиску, регуляції водно-сольового обміну, процесах детоксикації 1.7.7. Нервово-гуморальна регуляція роботи нирок
1.8. Патоморфологія вагітності, постпартального і перинатального періодів.	1.8.1. Будова та функції жіночої репродуктивної системи 1.8.2. Яєчниковий цикл. 1.8.3. Матковий цикл

Під час вивчення курсу «Догляд за хворими та медична маніпуляційна техніка» студенти, використовуючи основи базових знань з біологічних та загально медичних дисциплін, формують професійно-практичні вміння, що в майбутньому дозволять їм швидко та якісно вирішувати професійні завдання.

Інтеграція знань з анатомії та фізіології людини в процесі вивчення дисципліни: «Догляд за хворими та медична маніпуляційна техніка»

Найменування теми	Інтеграція знань з анатомії та фізіології людини
1.1. Правила прийому пацієнта на стаціонарне лікування. Антропометричні дослідження хворих	1.1.1. Осі та площини тіла. 1.1.2. Методи дослідження в анатомії 1.1.3. Конституція тіла людини. Значення типів будови тіла в походженні захворювань

1.2. Особиста гігієна пацієнтів. Догляд за шкірою за наявності пролежнів, лікування. Догляд за волоссям	1.2.1. Анатомічна будова шкіри та її похідних: волосся, нігті, потові та сальні залози. 1.2.2. Функції шкіри 1.2.3. Шкіра яка тактильний та больовий аналізатор. Ноціцептивна система
1.3. Оксигенотерапія: цілі та методи.Централізоване подавання кисню. Оксигенотерапія через носові катетери, кисневі маски. Гіпербарична оксигенація	1.3.1. Фізіологія дихання: вентиляція легень, дихальний цикл. 1.3.2. Дихання за різних умов. Штучне дихання. 1.3.3. Фізіологія крові. Еритроцити: будова, фізіологічна роль у забезпеченні організму киснем. Гемоглобін та його сполуки. 1.3.4. Роль парціального тиску газів удихальній функції крові. Транспорт газів кров'ю
1.4. Спостереження і догляд за пацієнтами з хворобами органів дихання:спостереження за диханням, визначення частоти і глибини дихання, спірометрія. Допомога пацієнту під час кашлю. Допомога пацієнту у разі виникнення задишки	1.4.1. Анатомічна будова органів дихальної системи: анатомія верхніх та нижніх дихальних шляхів, будова легень у зв'язку з функцією. 1.4.2. Межі легень та плеври. Середостіння. 1.4.3. Структурно-функціональна одиниця легені: ацинус. Сурфактант. 1.4.4. Статичні та динамічні показники дихання. 1.4.5. Легеневі об'єми і життєва ємність легень. 1.4.6. Судини великого та малого кола кровообігу 1.4.7. Основи гемодинаміки
1.5. Участь медичної сестри у інструментальних дослідженнях,маніпуляційна техніка. Плевральна пункція: підготовка пацієнта, техніка виконання, спостереження за пацієнтом після проведення пункції. Техніка виконання ін'єкцій: внутрішньошкірних, підшкірних, внутрішньом'язевих; венепункція	1.5.1. Будова та функції шкіри. Види шкірної чутливості. 1.5.2. Регуляція кровообігу: іннервація судин, гуморальний вплив на судини, хеморецептори. 1.5.3. Вени великого кола кровообігу. Поверхневі вени верхньої кінцівки: venacephatica, venabasilica, venamedianacubiti, як парентеральний шлях введення лікарських засобів 1.5.4. Спинно-мозкові нерви: топографія та ділянки іннервації міжребрових нервів та сідничного нерва 1.5.5. Анатомо-топографічні особливості м'язів нижньої кінцівки

Висновки. Пандемія змінила відношення суспільства до професії медичної сестри. Дистанційне навчання вимагає специфічних підходів для якісної підготовки кваліфікованого медичного персоналу. Досягненню результату сприяють інтеграційні зв'язки між природничими науками. Інтеграція знань з анатомії та фізіології людини у зміст навчальних дисциплін «Медична біологія», «Біоорганічна хімія», «Патоморфологія та патофізіологія», «Догляд за хворими та медична маніпуляційна техніка» підвищує якість знань, позитивно впливає на рівень професійної компетентності майбутніх медичних сестер, їхніх особистісних якостей.

Література:

1. Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року. URL: <https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/344/2013> Дата звернення 16.12.21.
2. Про Стратегію розвитку медичної освіти. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/uryad-uhvaliv-strategiyu-rozvitku-medichnoyi-osviti> Дата звернення 15.12.2021 р.
3. Закусилова Т.О. Технологія формування клінічного мислення студентів медичного коледжу спеціальності «Сестринська справа». - 2015. - №10 (25). - С. 141-144.
4. Левківська С. М. *Формування фахової компетентності майбутніх медичних сестер як наукова проблема. Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка* (73). pp. 124-131. ISSN 2076-6173 [Житомир, 2014 р.] Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VZhDU_2014_1_26.
5. Козакевич О. Б., Козакевич В. К. Формування професійної компетентності майбутніх медичних сестер у процесі фахової підготовки. *Українська медична стоматологічна академія* [Полтава, 2019 р.]
6. Романишина Л. М., Хмеляр І. М., Лукашук М. М. Професійна спрямованість навчання природничих дисциплін у системі підготовки медичного працівника середньої ланки. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*, (4). 2010.
7. Серета Т.В. Особливості здобування фахової медичної освіти в умовах дистанційного навчання. *Актуальні проблеми методології вищої медичної (фармацевтичної) освіти: сучасні виклики та нові можливості*. матеріали Всеукр. наук.-метод. інтернет-конф. [Черкаси, 15 жовт. 2020 р.]
8. Федонюк Я.І. *Анатомія та фізіологія людини з патологією*. Тернопіль: Укрмедкнига, 2000

References:

1. Pro Natsional'nu stratehiyu rozvytku osvity v Ukrayinina period do 2021 roku [On the National Strategy for the Development of Education in Ukraine for the period up to 2021]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/344/2013> [in Ukrainian].
2. Pro Stratehiyu rozvytku medychnoyi osvity [On the Strategy for the Development of Medical Education]. (n.d.). *www.kmu.gov.ua*. Retrieved from <https://www.kmu.gov.ua/news/uryad-uhvaliv-strategiyu-rozvitku-medichnoyi-osviti> [in Ukrainian].
3. Zakusylova, T.O. (2015). Tekhnolohiya formuvannyaklinichnoho myslennya studentiv m edychnoho koledzhuspetsial'nosti «Sestryns'ka sprava» [Technology of formation of clinical thinking of medical college students majoring in «Nursing»]. 10 (25), 141-144 [in Ukrainian].
4. Levkivs'ka, S.M. (2014). Formuvannya fakhovoyikompetentnosti maybutnikh medychny kh sester yak naukova problema [Formation of professional competence of future nurses as a

scientific problem]. *Visnyk Zhytomyrs'kohoderzhavnoho universytetu imeni Ivana Franka - Bulletin of Zhytomyr State University named after Ivan Franko*, pp. 124-131 [in Ukrainian]

5. Kozakevych, O.B., Kozakevych, V.K. (2019). *Formuvannyaprofesiynoyi kompetentnosti m aybutnikh medychnykhsester u protsesi fakhovoyi pidhotovky. [Formation of professional competence of future nurses in the process of professional training]*. Poltava: Ukrayins'kamedychna stomatolohichna akademiya [in Ukrainian]

6. Romanyshyna, L.M., Khmelyar, I.M., Lukashchuk, M.M. (2010). *Profesiyna spryamovanist' navchannya pryrodnychychk dystsyplin u systemi pidhotovky medychnoho pratsivnyka seredn'oyi lanky [Professional orientation of teaching natural sciences in the system of training a mid-level medical worker]*. *VisnykNatsional'noyi akademiyi Derzhavnoyi prykordonnoyisluzhby - Bulletin of the National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine*, (4), 2010 [in Ukrainian]

7. Sereda, T.V. (2020). *Osoblyvosti здobuvannya fakhovoyimedychnoyi osvity v umovakh d ystantsiynohonavchannya [Features of obtaining professional medical education in terms of distance learning]*. Proceedings from: Vseukr. naukovy method internet konferentsiia «Aktual'ni problemy metodolohiyivysychoyi medychnoyi (farmatsevychnoyi) osvity: suchasni vy klyky ta novi mozhlyvosti» – The All-Ukrainian scientific method internet conference «Current problems of the methodology of higher medical (pharmaceutical) education: current challenges and new opportunities». Cherkasy [in Ukrainian].

8. Fedonyuk, Y.A. (2000). *Anatomiya ta fizioloji lyudyny zpatolohiyeyu [Anatomy and physiology of a person with pathology]*. Ternopil': Ukrmedknyha [in Ukrainian]